

A HOMEOPÁTIA AZ ORVOSLÁSBAN

HOMEOPATHY IN MEDICINE

Sarkadi Balázs¹, Kálmán Zsófia²

¹professor emeritus, MTA Természettudományi Kutatóközpont

sarkadi@biomembrane.hu

²főorvos, Bliss Alapítvány

sophiakalman@gmail.com

ÖSSZEFOGLALÁS

A gyógyítás veszélyes foglalkozásában a tudományosan megalapozott, bizonyítottan hatékony gyógyszeres kezelés, és a kor – néha kifejezetten tudománytalan – igényeihez való alkalmazkodás egyaránt fontos feladat. Az „orvostudomány jelenlegi állásának megfelelő” kezelés sem mentes a tévedésektől és hibáktól, de a „Ne árts!” elvét szem előtt tartva, a lehető leghatékonyabban hivatott elősegíteni a betegek gyógyulását. Az áltudományos, olykor alternatívnak nevezett gyógymódok, így a homeopátia igen nagy veszélye, hogy az önmagában ártalmatlan, ám *hatástalan készítmény* is ártalmas, ha olyan súlyos betegséget kezelünk vele, amelynek ismert adni *orvosi műhiba!* Ugyanakkor a megfelelő esetekben a homeopátia toleránsan és a gyógyítás szempontjainak megfelelően – a placebohatás alapján – sokszor jól alkalmazható.

ABSTRACT

In medicine it is equally important to apply scientifically established safe and effective therapies as well as to cope with the – often non-scientific – expectations of the patients. Treatments based on the current state of medical science are not free of errors but these therapies still provide the best treatment options, when observing the rule of „nil nocere”. The major danger of using pseudo-scientific treatments like homeopathy is that even a non-toxic, ineffective substance is harmful if we use it to treat a serious disease instead of a known, efficient cure. Thus, to apply a placebo or a homeopathic substance to a patient without proper diagnostic examination is considered a *medical malpractice*. At the same time, the use of the strong placebo-effect of a homeopathic substance under well-defined circumstances may help the physician to improve the patient’s condition.

Kulcsszavak: a homeopátia története, tudomány és homeopátia, placebohatás, gyermekgyógyászat és homeopátia

Keywords: history of homeopathy, science and homeopathy, placebo effect, homeopathy in pediatrics

A HOMEOPÁZIA EREDETE, FELHASZNÁLT ANYAGAI, MÓDSZEREI

A homeopátia Samuel Hahnemann német orvos kezdeményezésére indult el a 18. század végén. Magyar neve, a „hasonelvű gyógyítás” (*homeo*: hasonló; *pathos*: kór), jól tükrözi a módszer lényegét. Az elképzelés szerint – amely egyébként már Hippokratésznél is fellelhető volt¹, a betegséget hasonló tüneteket okozó szerrel kell kezelni, például a lázat azokkal a hatóanyagokkal, amelyek nagy adagban maguk is lázkeltők. Ezt a gondolatot a magyar nyelv igen érzékletesen fogalmazza meg a „*kutyaharapást szőrével*” szólásmondásban.

Hahnemann a homeopátiás gyógyítás alapelveit 1790 körül dolgozta ki. Ekkoriban fordította angolból németre William Cullen *A Treatise of the Materia Medica* című könyvét, amely a növényekből előállítható hatékony gyógyszerek, például a kinin lehetséges alkalmazásait mutatta be. A dél-amerikai kinafa (*chinchona*) kérgéből kinyerhető kinin a váltóláz (malária) kezelésének első hatékony gyógyszere volt, ugyanakkor maga is lázat okozhatott. Ebből jutott Hahnemann arra a következtetésre, hogy egy szer, amely egészséges emberben bizonyos tüneteket idéz elő, betegségben ugyanezen tüneteket gyógyíthatja. Ezen gondolatmenet alapján állította össze a későbbi évtizedek során számos további alapanyaggal kibővített *Materia Medica* című alapmunkáját. Ebbe a könyvbe olyan szerek kerültek, amelyek ismert mérgeként vagy túladagolás következtében köztudottan betegséget, tüneteket okoztak (Hahnemann, 1810; URL1; Thomas–Shealy, 1996; Freeman, 2009; Carlston, 2011; Lange, 2013). Más anyagokat önkénteseken próbáltak ki az ún. „homeopátiás bizonyítás” során. Tehát csak olyan anyag válhatott a hasonelvű gyógyítás eszközévé, amely átlagos használatkor bizonyítottan mérgező hatást fejtett ki. A hatásmechanizmust illetően az volt az alapelképzelés, hogy a betegség által megzavart *életerő* (vital force) helyreállítható egy másik megzavarással, amelyet különböző farmakológiai szerek, mérgek és gyógyszerek váltanak ki. E második *megzavarást* ezután a szervezet könnyebben le tudja küzdeni, így a gyógyszer csupán a saját életerő helyreállítását szolgálja. Ez az öngyógyító erő a homeopátia fontos filozófiai háttere (Hahnemann, 1810; URL1).

Hahnemann természetesen jól érzékelt, hogy a *Materia Medica* hatóanyagainak beadása veszélyes, sőt életveszélyes lehet, ezért azok jelentős hígítását javasolta. Így alakult ki a homeopátiás módszer lényege, az alkalmazott gyógyszerek veszélytelenné történő hígítása, homeopátiás szaknyelven „dinamizálása” vagy „potenciálása”. Ennek során a folyékony alapanyagot – az ún. östinktúrát vagy ősoldatot – alkohollal, tiszta vízzel vagy alkohol-víz keverékével történő tízszeres (jele X) vagy százszoros (jele C) hígítási sorozatnak kell alávetni. Szilárd, porjellelű alapanyagoknál ez általában tejcukorral (laktózzal) történik (Carlston,

¹ Hippokratész: *Az emberi belső térről*. 42.: „...ha valami a betegséghez hasonló betegséget okoz, akkor ugyanez a valami magát a betegséget is meggyógyítja” (ford. Oláh Andor), 161.

2011; Lange, 2013). Hahnemann úgy gondolta, hogy bár az eredeti hatóanyag ilyen módon szinte mérhetetlenül alacsony szintet ér el, a készítmény gyógyerejét éppen ez a dinamizálás növeli meg, teszi erőteljesebbé. Éppen ezért, a hatékonyság fokozása érdekében a homeopátiás kezelés során minél többször hígított, akár 30X, sőt 20–50C potenciájú szerek is alkalmazásra kerülnek. A dinamizálás során fontos az anyag megfelelő kezelése: a szukkusszió vagy ütve rázás során a frissen hígított oldatot az edény egy kemény, de elasztikus tárgyhoz, például egy bőrkötésű könyvhöz történő ütögetésével, rázogatóásával kellett megfelelően dinamizálni. A trituráció vagy dörzsölés a homeopátiás porok dinamizálását szolgálta, mozsárban, megfelelő törővel kellett végezni. A gyógyító alapanyagok között alkalmaztak még mind beteg szervekből (nozód), mind egészséges testrészekből (szarkód) nyert szövetdarabkákat, amelyeket ugyanígy dinamizáltak, illetve potenciáltak (a homeopátia alapjait részletesen lásd Hahnemann, 1810; URL1; Thomas–Shealy, 1996; Freeman, 2009; Carlston, 2011; Lange, 2013).

Az eredeti elképzelés szerint a *Materia Medica* gyógytárából kiválasztott és megfelelőképpen potenciált szerek a szervezet „vitális energiáinak” felerősítése révén győzik le a betegségek vélt okozóit, a „miazmákat”. Hahnemann három miazmát nevezett meg – szifilisz, szikózis és spóra –, amelyeket az egyik modern homeopátiás elméleti munka (Reiner, 1982) így definiál: „A miazmák az élő anyagra ható bizonyos alapvető erők manifesztációi... Bennük a centripetális komponens konszolidációt, míg a centrifugális expanziót eredményez, a kettő együttesen ritmikus napi aktivitást. Az első hatás az asszimilációhoz, a másik a diffúzióhoz és az eliminációhoz rendelhető.” Ma már kevés ember van, aki ezt a meghatározást ne tartaná zagyvaságnak.

A HOMEOPÁTIA ÉS A TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

A mai molekuláris alapú farmakológiai gondolkodás szempontjából számos homeopátiás szer értelmezhetetlen, hiszen a hígítási sorozatokkal elért dinamizálás következtében feltehetően már egyetlen molekulát sem tartalmaz a *Materia Medicá*ban leírt eredeti hatóanyagból. A farmakológia számtalan kísérletes tényrel támasztotta alá, hogy a gyógyszerek hatásai és mellékhatásai egyaránt az alkalmazott anyag koncentrációjától függnnek. A klinikumban alkalmazott gyógyszerek nagy része millimólos (10^{-3} M), mikromólos (10^{-6} M), esetleg nanomólos (10^{-9} M) koncentrációban is hatásos lehet. Az élő szervezetben azonban pikomólos (10^{-12} M) koncentrációban ható gyógyszer alig fordul elő, s femtomólos (10^{-15} M), attomólos (10^{-18} M) vagy zeptomólos (10^{-21} M) koncentrációjú hatóanyagok nem ismertek. Egy homeopátiás készítményben a 20X vagy 10C potenciálás okozta hígítás (10^{-20}) már az attomólnál is kisebb koncentrációt jelent, és egy igazán dinamizált homeopátiás készítmény még ennél is nagyobb hígítással

készül. Ha egy mólnyi anyagból (6×10^{23} molekula) indulunk ki, a 24X vagy 14C potenciálás azt jelenti, hogy csak ötven százalékos valószínűsége marad annak, hogy akár egyetlen molekula is jelen lenne a teljes készítményben. A homeopátia tréfás kritikájaként találták ki a Marx testvérek filmjein nevelkedett kémikusok a Zeppomol (10^{-24}), Harpomol (10^{-27}) és Grouchomol (10^{-31}) egységeket, amelyek az egy molekulánál kevesebb anyagot tartalmazó homeopátiás oldatokra (25X és 15C felett) lennének alkalmazhatók (Science Jokes).

Ha a molekuláris farmakológia logikája ellenére a homeopátiás készítmények mégis hatásosnak bizonyulnak (lásd később), milyen tudományos magyarázatot lehet erre adni? Hahnemann és követőinek elképzelése szerint a hígítás során az eredeti hatóanyagok mintegy „nyomot hagynak” az oldószer szerkezetében, ez adja a dinamizálás alapját. Az ütve rázás vagy a dörzsölés hatására (igaz, nem tudjuk, hogy a mai nagy, modern technológiákkal dolgozó gyógyszergyárakban is így történik-e az előállítás) az oldószer molekulái „emlékeznek” a feloldott molekulákra, még azután is, hogy az oldott anyag már nincs jelen. Sőt, ez az emlékezés annál hatékonyabb, minél sokszorosabb a hígítás és rázogatózás. Minderre azonban semmilyen bizonyíték nincsen, hiszen a víz vagy az alkohol szerkezeti „emlékezete” legfeljebb a másodperc tört részéig terjed, így ez az elmélet kifejezetten ellentmond a fizika, farmakológia és biológia kísérletes eredményeinek.

Érdekes tudománytörténeti eset a világszerte olvasott tudományos folyóiratban, a *Nature*-ben 1988-ban megjelent cikk, amely arra utal, hogy a homeopátiás módon hígított anyag mégiscsak hatásos lehet egy jól meghatározott kísérleti rendszer keretei között. A nemzetközileg jelentős immunológusként elismert, az egyik nagy francia intézetet vezető Jacques Benveniste kutatólaboratóriumából tizenkét kiváló társszerző nevével fémjelzett, nagy érdeklődést kiváltott közlemény (Davenas et al., 1988) jelent meg. A tanulmány szerint az emberi immunrendszer fontos szereplői, a bazofil leukociták, aktiválhatóak voltak az antitestek olyan mértékű hígítása esetében is, amely már egyetlen molekulát sem tartalmazott az eredeti szérumból. A bírálók erős kétkedése és a szerkesztő habozása ellenére végül mégis megjelent a közlemény, amelyben a szerzők azzal magyarázták a különleges jelenséget, hogy a víz szerkezetének megváltozása mintegy megőrizheti az antitestek nyomát a készítményben. A homeopátiás orvoslás lelkesedéssel fogadta ezt a tudományos eredményt, amelynek azonban legfőbb problémája az, hogy azóta sem sikerült senkinek megismételnie. Bár a cikket a szerzők nem vonták vissza, a *Nature* szerkesztője, John Maddox a sok kritikus vélemény, és az ismételt negatív eredményeket adó, világszerte elvégzett, sikertelen kísérletek hatására elhatározta, hogy Benveniste saját laboratóriumában fogja ellenőrizni ezeket az eredményeket. A vizsgálathoz fekért társul a tudományos csalások leleplezésének nagy szakértőit, James Randi bűvészt és Walter Stuart jogi szakértőt, így hármuk személyes ellenőrzése mellett végezték el újra Benveniste munkatársai a laboratóriumi vizsgálatokat. Az eredmény egyértelmű volt: a leírt hatás

nem létezett! Az újabb *Nature* cikk, most már a három „ellenőr” tollából (Maddox et al., 1988) egyértelműen megcáfolta az eredeti kísérleti eredményeket. Ám ezzel sem Benveniste-et, sem a homeopátia híveit nem sikerült meggyőzni, és Benveniste cikke máig a homeopátiás hígítás biológiai hatásának hivatkozásaként jelenik meg (lásd Falus András cikkét, 2004).

A tudományos csalásokra nincs mentség, de ha egy eljárásnak nincs tudományos magyarázata, attól az még lehet hatékony, hiszen ma sem ismerjük minden jelenség pontos hátterét. Az ostor már évszázadok óta pattogott, amikor kiderítették, hogy az ostor végének sebessége meghaladja a hangsebességet, és tulajdonképpen kisméretű hangrobbanás történik. Az aszpirin hatásmechanizmusát sem ismertük évszázadokig, mégis a legelterjedtebb, igen hatékony lázcsillapítóként használták ugyanezen évszázadok alatt. Lehet, hogy ez a helyzet a homeopátia módszereivel is?

A legnagyobb probléma az, hogy magára a homeopátiás kezelés hatékonyságára nincsenek igazi bizonyítékok. Az eredmények „anekdotikusak”, valódi kísérletes körülmények között, azaz kettős vak, placebokezeléssel összevetett, korrekt, megismételhető vizsgálatok vagy nem történtek, vagy hatástalanságot mutattak (lásd Ernst, 2005; Shang et al., 2005). Az ausztrál Nemzeti Egészségügyi és Orvosi Kutatási Tanács (NHMRC) 1800 vizsgálat összehasonlító elemzése kapcsán 2015-ben arra az eredményre jutott, hogy semmilyen értékelhető adat nem támasztja alá a homeopátiás szerek hatékonyságát (NHMRC, 2015). Az Európai Akadémiák Tudományos Tanácsadó Testülete, az EASAC 2017-ben állásfoglalást adott ki arról, hogy a homeopátia tudománytalan, alapelvei ellentmondanak a fizika és a kémia törvényeinek, és soha nem jelent meg egyetlen valódi bizonyíték sem, ami igazolná a homeopátiás gyógymódok hatékonyságát (EASAC, 2017).

A HOMEOPÁTIA ÚTJA, SIKERÉNEK MÉRŐLDKÖVEI

Hahnemann-nak a 19. század elején megjelent művei, így az *Organon der rationellen Heilkunde* és a *Reine Arzneimittellehre* nyomán igen gyorsan terjedt a homeopátia alkalmazása. A korabeli orvoslás meglehetősen durva és gyakran nemcsak hatástalan, de kifejezetten káros módszereivel – lásd érvágás, hashajtás, gyógynövény-készítmények óriási adagjai – szemben a homeopátia szelíd gyógymód volt, s legalább nem okozott súlyos mellékhatásokat. Filozófiája, a beteg öngyógyulását előtérbe helyező attitűdje is segítette elterjedését.

A 19. században a homeopátiás orvoslás jelentős hatást gyakorolt az orvoslás egészére. Az első homeopátiás klinika megnyitása után egész Európában gyorsan terjedtek a hasonló orvosi műhelyek, és folyamatosan harcban álltak a korabeli hivatalos orvoslással. Így például a Habsburg Birodalom területén először császári rendelettel betiltották, majd a tiltást visszavonva, gyakorlatilag engedélyezték

a homeopátia alkalmazását, amely a 19. század végéig számos előnyt mutatott a tudományosan ugyanúgy alig megalapozott, ám hivatalosan elismert orvosi beavatkozásokkal szemben. Az 1840-es években megjelent tanulmányában a hagyományos orvoslás egyik vezető képviselője elismerte, hogy a „minden racionális gondolkodást hiányoló”, homeopátiás hígítással előállított készítmények egyáltalán nem kevésbé hatékonyak, mint az akkor általánosan elfogadott és alkalmazott, „allopátiás” orvosi módszerek (idézi Vandembroucke, 2005).

A 20. századra azonban megváltozott a helyzet: az emberi test és a gyógyszerhatások megismerése, az élettan és a farmakológia gyors fejlődése nyomán a homeopátiás kezelések elveszítették előnyüket. Az USA-ban az utolsó, tisztán homeopátiás orvosegyetem 1920-ban zárta be kapuit, bár a módszer továbbra is használatban maradt, és az 1970-es évektől, a „holisztikus” és természetgyógyász megközelítések előtérbe kerülésével szinte újraéledt. Természetesen a placebohatás ma is a gyógyítás és a gyógyulási folyamat igen fontos része, s ebben a homeopátiának is fontos szerep juthat (lásd alább).

Ma nehéz pontosan felmérni, hogy a különböző országokban milyen mértékben alkalmaznak homeopátiás szereket, mivel ez a legtöbb országban valamilyen módon beépült az orvosi gyakorlatba, és meghatározott engedélyezési lépéseken is átesett (lásd Zhang, 2001). Míg ma az USA-ban és Európában a homeopátiás szerek a gyógyszeres kezelés csak viszonylag kis részét, legfeljebb mintegy 10 százalékát alkotják, Indiában, ahol a természetgyógyászat az orvoslás szerveesebb része, igen magas szinten (30% felett) használják őket. Minden korunkbeli felmérés arra utal, hogy a homeopátiás készítmények gyógyszerként történő alkalmazása a fejlett világban erősen csökken, ugyanakkor, érdekes módon, ez a visszaesés alig jellemző a gyermekgyógyászatra (lásd alább).

A PLACEBOHATÁS ÉS A HOMEOPÁTIA

Az orvosi működésben jól ismert és eredményesen felhasználható az ún. placebohatás (placebo: *tetszeni, használni fogok*). A placebo – tableta, injekció vagy bármilyen más típusú készítmény, esetleg ártalmatlan beavatkozás formájában – alkalmazása valódi orvosi kezelésnek tűnik, ám az soha nem tartalmaz akár az egészséget, akár a betegséget befolyásoló, aktív hatóanyagot. A számos anekdotikus példával, de tudományos vizsgálattal is hitelesen alátámasztott hatás az elmeműködés – egyes vizsgálatok szerint a tudat által működtetett mediátoranyagok felszabadulása – és a testi reakciók közötti szoros kapcsolatot mutatja (lásd Ross–Olson, 1981; Ernst, 1990; Gensini et al., 2005). A „gyógyszer” meggyőző alkalmazása, annak formája, színe vagy mérete, a terapeuta viselkedése, de a páciens érzékenysége és a hatás észlelésére mutató vágy is felerősíti a placebo hatását („A jó orvosság vagy csíp, vagy keserű, de legalábbis drága”). Adott esetben, ha

az előzetes várakozás ezt felerősíti, a placebo megjósolt „súlyos mellékhatásai” is megjelenhetnek. Ez a jól ismert „nocebo” (*ártani fogok*) effektus.

A placebohatás elkerülhetetlensége ma már kötelezővé teszi, hogy minden új gyógyszert placebokontroll mellett vizsgáljanak, és sem a vizsgálatot végző orvos, sem a betegek nem tudhatják, hogy ki kap gyógyszert és ki placebót. Akármilyen furcsa, de nagyon sok, először hatásosnak gondolt gyógyszer vérzett el az így elvégzett, szigorú vizsgálatok során (Finnis et al., 2010).

A placebo és így a homeopátiás kezelés gyakori sikerének hátterét az adhatja, hogy a betegek két nagy csoportjának esetében a modern orvoslás tehetetlen. Az egyik csoportot azok alkotják, akiknek nincs a mai orvoslás eszközeivel megállapítható szervi betegségük, de súlyos tüneteik alapján mindenképpen kezelésre szorulnak. A másik csoportot azok jelentik, akik az orvostudomány jelenlegi állása szerint gyógyíthatatlan betegségben szenvednek. E két csoportba tartozó betegek fordulnak leggyakrabban a „nem tudományos” gyógykezelésekhez, így a homeopátiás orvosláshoz is.

MIÉRT ÉS HOGYAN HASZNÁLJÁK MA IS A HOMEOPÁTIÁT?

A mai homeopátiás ajánlások szerint az alacsony potenciájú szereket (D6–D15 vagy C6–C12) akkor alkalmazzák, ha főleg testi tüneteken szeretnének segíteni, a közepes potenciát (D30, C15, C30) akkor, ha a probléma egyforma súllyal van jelen a testi és a lelki síkon, míg a magas potenciájú szerek (D200, C200 és ennél magasabb) elsőségyként, illetve lelki tünetek esetén javasoltak (lásd Jonas et al., 2003).

Ha igaz az, hogy a leghatékonyabbnak tartott szerekben már egyetlen molekulányi hatóanyag sincs, illetve még az egyetlen molekulára is csak egy „Harpmólnyi” az esély, vajon hogy maradhatott fenn a mai napig a homeopátiás terápia, ennyire hatékonyan ellenállva minden tudományos és tapasztalati kritikának? Miért indukál még mindig indulatokat pró és kontra? Kétségtelen ugyanis, hogy akik hisznek benne, ugyanolyan indulattal védik, mint amilyen hevesen ellenzői támadják. Érdekesen mutatkozott meg ez kicsiben, két régi kolléga találkozásakor, amikor egyikük elmesélte, hogy átváltott a homeopátiára, és most homeopátiás orvosként jegyzi magát. „Ne mondj semmit” szólt figyelmeztetőn, „én a homeopátián nem vitatkozom. Annyira evidens, hogy aki nem látja, azt úgysem lehet meggyőzni. Hát mit mond a népi gyógymód a náthára? Igyál hagymateát! És mit csinál a hagyma, amikor vágod? Folyik tőle a szemed és az orrod. S amikor a náthától történik ugyanez, akkor ennek nyilván a hagyma a legjobb ellenszere. Hasonlót hasonlóval. Évezredek óta tudják.”

Kétségtelen, hogy a mai napig igen sokan hisznek a homeopátiában, ki meggyőződésből, ki hitből, más üzleti érdekből. Nyilván változatosak az okok, jelen

írásban mindössze néhány gyógyszerész véleményét és egy hosszú gyermekgyógyászati pálya tapasztalatait gyűjtöttük össze. Gyógyszereszek szerint ma főleg a fiatal, egészségtudatos, általában iskolázott nők használnak homeopátiás készítményeket elsősorban gyermekeik és kisebb mértékben családjuk számára. Idősebb betegek csak akkor vásárolnak homeopátiás szert, ha az orvos azt írja fel számukra. Sokszor nem is tudják, hogy amit bevesznek, az „nem rendes” gyógyszer, hanem valamilyen homeopátiás szer. A gyógyszerészek elmondása szerint amúgy is teljes a kuszaság a gyógynövények és a homeopátiás szerek általános ismeretében, e kettő alaposan keveredik a vásárlók fejében.

Ugyancsak jellemző, hogy a természetgyógyászati szerek, a bioélelmiszerek és a homeopátiás szerek hasonló vásárlói körben használatosak („Én a gyerekeimnek kizárólag homeopátiás szereket adok, hiszen mindenre allergiásak, ezért glutén- és tejfehérjementes étrenden tartom őket, csak nyírfacukrot használunk, biopiacon vásárolunk.”). Láz, köhögés, „immungyengeség”, allergia, étvágytalanság, fejfájás, székrekedés, hasmenés, nyugtalanság, soványság, figyelmetlenség: mindenre akad homeopátiás szer, amihez nem kell recept, nincs sorbanállás a rendelőben a többi beteg gyerek között, és nincs az a hosszú lista a szörnyű mellékhatásokkal, amelyeket minden szülő gondosan végigböngész. Ha mégis elmennek a rendelőbe, akkor is gyakran felülbírálják az orvos javaslatát („Igaz, hogy végül mégis elmentünk az orvoshoz, fel is írt valami antibiotikumot, de ki sem váltottam. Kértem valami jó homeopátiás szert meghűlésre és torokfájásra, ezek aztán szépen meggyógyították a gyereket”). A homeopátia felé fordulásban így jelentős szerepe lehet a mértéktelen és meggondolatlan antibiotikum-adásnak, s annak a sok ál- és rémhírnek, ami az interneten terjed az antibiotikumokkal kapcsolatban. Ám érdemes tudni, hogy gyermekeknél a legtöbb banális betegség magától is meggyógyul, és a gyógyszer gyakran inkább a szülő türelmének megnyerését szolgálja: legyen türelme kívárni a természetes gyógyulást... Így való igaz, hogy sok esetben a fölöslegesen adott antibiotikum helyett jobb lehet egy ártalmatlan homeopátiás szer. Szívesen fordulnak homeopátiához akkor is, ha az adott konkrét panaszra nincs kifejezetten ható gyógyszer. („Például gyakran kérnek valamit kifejezetten rekedtségre”, mondja a gyógyszerész. „Megnyugtatja a szülőt, hogy látja, direkt rá van írva, Rekedtség ellen. És mivel nincs mellékhatása, egész sokáig is adják.”)

A fő veszély abban rejlik, hogy esetleg a homopátiás kezelés megfosztja a beteget a szükséges beavatkozásoktól. Jó példa erre éppen a rekedtség, ez az orvosi szempontból fontos tünet, amely rendszerint az alapbetegséggel együtt elmúlik, ám ha megmarad, akkor mögötte rendszerint komoly probléma fedezhető fel. Hasonló a helyzet a lázcsillapítással is, amelynek kiemelt szerepe van a gyermekgyógyászatban. A gyógyszerektől tartó szülők csecsemőknek nemcsak nem szívesen adnak hagyományos lázcsillapítókat, de manapság idegenkednek a fizikai lázcsillapítás, a vizes testpakolás vagy a hűtőfürdő régi, jól bevált eszközeitől is.

Inkább adnak ezek helyett is homeopátiás szereket, abban a meggyőződésben, hogy ez a szer kevésbé viseli meg a csecsemő szervezetét. Holott éppen a hatékony gyógyszeres és fizikai lázcsillapítás hiánya sodorhatja rosszabb állapotba a csecsemőket, kisdedeket.

Szerencsére, a hazai tapasztalatok szerint súlyosabb állapotok esetén kivétel nélkül orvoshoz fordulnak, s a beteg gyermeket alávetik a szükségesnek ítélt beavatkozásoknak. Ilyenkor homeopátiás szereket kizárólag az akut állapot lezajlása után, mintegy a rehabilitációs időszakban adják a gyermek felerősítése, a lezajlott betegség vagy a beavatkozások utóhatásainak csökkentése céljából. Ekkor nagy valószínűséggel életbe lép a fent említett placebohatás is, hiszen egy meggyógyított beteget tovább gyógyítani igen hálás és látványos feladat. Egy anya mesélte, hogy szívműtéten átesett gyermeke milyen sokáig volt súlyos állapotban, élet-halál között lebegett, majd további hónapokba telt, mire egyáltalán táplálni vagy mozgatni lehetett. Mintegy fél év múlva vihette haza. „Otthon – mesélte – kizárólag homeopátiás gyógyszereket adtam neki. Ami a kórházban nem sikerült, és lehetetlennek látszott, az otthon a homeopátia segítségével szinte hetek alatt megtörtént: a gyerek enni kezdett, jobb lett a kedve, mozgott és figyelt, olyan volt, mintha kicserélték volna.” Nehéz azonban nem arra gondolni, hogy egy sikeres szívműtét utáni jobb oxigenizáció, majd a hospitalizáció megszüntetése s a gondos anyai ápolás legalább akkora szerepet játszhatott a szerencsés javulásban, mint a homeopátiás szerek.

Egy másik család arról számolt be, hogy gyermekük epilepsziáját a legjobb orvosok a legjobb gyógyszerekkel sem tudták befolyásolni, maximum annyit értek el, hogy a napi negyvenes rohamszám húszra mérséklődött. „Ekkor elhagytuk a gyógyszereket, és speciális ketogén diétába kezdtünk, ami szintén nem használt. Visszatértünk a gyógyszerekre, és kísérleteztünk többféle természetgyógyászati módszerrel is, mindhiába. Ezután tértünk át a homeopátiás szerekre. Átmeneti kis javulás után azonban sajnos ott tartunk, ahonnan indultunk, de legalább nem mérgezzük tovább a gyereket a hatástalan gyógyszerekkel.”

Tehát elmondható, hogy mind a gyógyszerészek meglátásai, mind a szülők beszámolóí alapján a homeopátiát a szülők kívánatos, „szelíd” gyógymódnak tartják mind egészséges gyermekeik mindennapos betegségei során, mind pedig a megelőzés szakaszában („Beoltattam ugyan a gyereket influenza ellen, de utána egész télen adtam neki a homeopátiás immunerősítőt, nem is volt beteg egy napot se, még egy náthája se volt egész télen!”), illetve betegségek utáni időszakokban. Nem foglalkoznak sokat annak elemzésével, hogy mi hatott valójában, mitől gyógyult meg a gyermek vagy mi gátolta meg a betegség kialakulását: idő, természetes gyógyulás, egyéb, párhuzamosan adagolt gyógyszerek stb. Sok család szereti egyszerűen azért, mert jól illeszkedik a természetes dolgokhoz ragaszkodó, környezettudatos életfelfogáshoz, könnyen beszerezhető, nem is túl drága és legfőképpen ártalmatlan, mellékhatásoktól mentes, biztonságos szer.

Magyarországon a gyógyszertárakban számos, hivatalosan is befogadott, sőt egyes esetekben csak orvos által felírható homeopátiás készítmény érhető el. Ezeket elsősorban nagy külföldi (főleg német) cégek állítják elő és reklámozzák. Szinte minden problémára, tünetre található *Materia Medica*-alapú készítmény, többnyire könnyen bevehető, színes cukorgolyók formájában, de akad kúp, kenőcs, szirup, sőt, injekció is. Ha biztosított, hogy ez a kezelés nem valamely orvosiilag indokolt, illetve szükséges terápiás beavatkozás *helyett* történik, valószínűleg kevés kárt okoz, és az sem kizárt, hogy a test és lélek rejtékútjain keresztül még hatásos is lehet...

Ugyanakkor ne higgyük el a *Varázshegy* Naphtájának, hogy „A tudomány is csak hit, mint akármilyen más, csak rosszabb és ostobább minden más hitnél”, hanem valljuk Settembrinivel: „Ahol az embernek már nincs erkölcsi bátorsága ítélni és különbséget tenni csalás és valóság között, ott vége az életnek általában, az ítéletnek, az értéknek, a haladást elősegítő tettek ...”

HOMEOPÁTIÁS SZÓGYŰJTEMÉNY (HAHNEMANN ÉS A MAI INTERNETES „TÁJÉKOZTATÓK” ALAPJÁN)

antidótum: a homeopátiás kezelést, az életerő gyógyító hatását megakadályozó anyag, mint például a kávé, az alkohol, a dohányzás, a parfümök vagy a házi tisztítószer

homeopátiás bizonyítás (proving): a homeopátiás *Materia Medica* alapanyagainak kiválasztását szolgáló módszer, amelynek során egészséges emberek vesznek be a kiválasztott tömény anyagokat, majd a kifejlődő tünetek alapján kerül be egy-egy anyag a hasonló tünetek gyógyítására szolgáló készítmények közé

dinamizálás: lásd potenciálás

életerő (vital force): az élő szervezet szellemi lényege, amelynek károsodása okozza a homeopátia szerint a betegségek kialakulását. (*Hahnemann: the material organism, without the vital force, is capable of no sensation, no function, no self-preservation, it derives all sensation and performs all the functions of life solely by means of the immaterial being [the vital principle] which animates the material organism in health and in disease. [Hahnemann: Organon § 10, 6th ed.]*)

Materia Medica: a homeopátiában alkalmazott gyógyhatású alapanyagok gyűjteménye, amelyek az östinktúrát vagy ösoldatot (ezek lehetnek növényi nedvek, állati mérgek vagy váladékok, ásványi oldatok vagy porok) biztosítják a hígításokkal dinamizált, potenciált készítményekhez. A *Materia Medica* néhány általánosan használt alapanyaga például az árnika, a belladonna (nadragulya), a kamilla, a konyhasó, a réz, a sisakvirág vagy a vadgesztenye. A hígított, dinamizált készítményeket általában apró cukorgolyókra (*globulusokra*) csep-

pentik, mert ilyen formában könnyen adagolhatók, de alkalmazhatók tabletták, kenőcsök, kúpok, akár injekciók formájában is.

miazma: a betegségek alapja, amely fertőzéshez hasonlóan léphet az emberi testbe, vagy már a születéskor jelen lehet, és szunnyadó állapotban van, amíg egy egészségre káros életmód, trauma vagy emóció nem aktiválja. A miazma először tüneteket, majd betegséget okoz.

nozód, szarkód: kisebb szövetdarab, amely homeopátiás készítmény alapját szolgáltatja. A nozód „fertőzött”, beteg szövet, amely megdarálás után kerül folyamatos hígításra. A szarkód egészséges szövetből származik, és hasonló módon kerül alkalmazásra.

Organon: az *Organon der rationellen Heilkunde* Samuel Hahnemann 1810-ben, eredetileg németül publikált könyve, amely leírja a homeopátia alapjait. A könyv több nyelven, hat kiadásban jelent meg.

potencia: a homeopátiás készítmény potenciája a fokozatos hígítások mértékére utal. A homeopátiás potencia a hígítások mértékének közvetlen függvénye, mivel az eredeti anyag egyre kisebb mennyisége érheti el a kívánt hatást. Így a „magas potenciájú” homeopátiás szer igen nagyszámú, jelentős hígításon esett át.

potenciálás, dinamizálás: egy gyógyszer életerejének, gyógyhatásának növelése speciálisan elvégzett (szukkuszio vagy trituráció) hígításokkal. A dinamizálás során legalább tízszer, de akár több százszor is sorozatosan 1:10 (jele X) vagy 1:100 (jele C) mértékű hígítást kell végezni. A sorozathígítás során az előző hígításból kell 1/10 vagy 1/100 résznyi anyagot kivenni, és azt tovább hígítani. A megfelelő módon (ütve rázás, dörzsölés) elvégzett hígítások a homeopátia gyakorlói szerint felszabadítják és megsokszorozzák az eredeti anyagban lévő gyógyító erőt.

szukkuszio (ütve rázás): a frissen hígított oldat rázogatója az edény kemény, de rugalmas tárgyhoz történő ütögetésével. Hahnemann elképzelése szerint ez a folyamat szabadítja fel a gyógyhatáshoz szükséges dinamikus erőket.

trituráció (dörzsölés): por alakú anyag eldörzsölése többnyire tejcukorral (laktózzal) mozsárban, a megfelelő dörzsölővel. Ez alkotja a további hígításokhoz szükséges alapanyagot, illetve így kell a további hígításokat is létrehozni. A homeopátia elvei szerint ez jelenti a hatóanyag dinamizálását.

IRODALOM

- Carlston, M. (2011): Homeopathy. In: Micozzi, M. (ed.): *Fundamentals of Complementary and Alternative Medicine*. 4th ed. St. Louis: Saunders, 343–354.
- Davenas, E. – Beauvais, F. – Amara, J. et al. (1988): Human Basophil Degranulation Triggered by Very Dilute Antiserum against IgE. *Nature*, 338, 816–818. DOI: 10.1038/333816a0, <https://>

- www.researchgate.net/publication/20701366_Human_basophil_degranulation_triggered_by_very_dilute_antiserum_against_IgE
- EASAC (European Academies Science Advisory Council) (2017): *Homeopathic Products and Practices: Assessing the Evidence and Ensuring Consistency in Regulating Medical Claims in the EU*. EASAC, <https://easac.eu/publications/details/homeopathic-products-and-practices/>
- Ernst, E. (1990): Is Homeopathy a Placebo? *British Journal of Clinical Pharmacology*, 30, 173–174. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1368214/>
- Ernst, E. (2005): Is Homeopathy a Clinically Valuable Approach? *Trends in Pharmacological Sciences*, 26, 11, 547–548. DOI: 10.1016/j.tips.2005.09.003, https://www.researchgate.net/publication/7598340_Is_homeopathy_a_clinically_valuable_approach
- Falus A. (2004): Homeopathy and High Dilutions – Is There a Real Effect? *Inflammatory Research*, 53, 179–180. DOI: 10.1007/s00011-003-1241-9
- Finniss, D. G. – Kaptchuk, T. J. – Miller, F. et al. (2010): Placebo Effects: Biological, Clinical and Ethical Advances. *The Lancet*, 375, 686–695. DOI:10.1016/S0140-6736(09)61706-2, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2832199/pdf/nihms169379.pdf>
- Freeman, L. (2009). Homeopathy: Like Cures Like. In: Freeman, L. (ed.): *Mosby's Complementary and Alternative Medicine: A Research-Based Approach*, 3rd ed., St. Louis: Mosby Elsevier, 347–363.
- Gensini, G. F. – Conti, A. A. – Conti, A. (2005): Past and Present of “what will please the lord”: An Updated History of the Concept of Placebo. *Minerva medica*, 96, 2, 121–124.
- Hahnemann, S. (1810): *Organon der rationellen Heilkunde*. <https://archive.org/details/organonderration00hahn>
- Hippokratész: *Az emberi belső térről*. (ford. Oláh Andor), http://www.orvostortenelem.hu/tananyagok/05/pdf/2.3.3.1/1966_038_39_olah_andor_hippokratesz_valogatott.pdf
- Jonas, W. – Kaptchuk, T. – Linde, K. (2003): A Critical Overview of Homeopathy. *Annals of Internal Medicine*, 393–399. https://www.researchgate.net/publication/231584212_A_Critical_Overview_of_Homeopathy
- Lange, A. (2013): Homeopathy. In: Pizzorno, J. E. – Murray, M. T. (eds.): *Textbook of Natural Medicine*. 4th ed. St. Louis: Mosby, 314–326.
- Maddox, J. – Randi, J. – Stewart, W. (1988): “High-dilution” Experiments a Delusion. *Nature*, 334, 6180, 287–291. DOI: 10.1038/334287a0, https://www.researchgate.net/publication/20700004_High_Dilution_Experiments_a_Delusion
- NHMRC – Australian Government National Health and Medical Research Council (2015): *NHMRC Information Paper: Evidence on the Effectiveness of Homeopathy for Treating Health Conditions*. Canberra: National Health and Medical Research Council; 2015, <https://www.nhmrc.gov.au/guidelines-publications/cam02>
- Reiner, J. H. (1982): *Psionic Medicine*. London: Routledge and Kegan Paul
- Ross, M. – Olson, J. M. (1981): An Expectancy-attribution Model of the Effects of Placebos. *Psychological Review*, 88, 408–437. DOI: 10.1037/0033-295X.88.5.408, https://www.researchgate.net/publication/16174117_An_expectancy-attribution_model_of_the_effects_of_placebos
- Science Jokes – Chemistry*. https://jcdverha.home.xs4all.nl/scijokes/3_5.html
- Shang, A. – Huwiler-Müntener, K. – Nartey, L. et al. (2005): Are the Clinical Effects of Homeopathy Placebo Effects? Comparative Study of Placebo-controlled Trials of Homeopathy and Allopathy. *The Lancet*, 366, 9487, 726–732. DOI: 10.1016/S0140-6736(05)67878-6, <https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140673605678786/fulltext>
- Thomas, R. – Shealy, C. N. (eds.) (1996): *The Complete Family Guide to Alternative Medicine*. New York: Barnes and Noble Books

Vandenbroucke, J. P. (2005): Homoeopathy and “the growth of truth”. *The Lancet*, 366, 691–692.
DOI: 10.1016/S0140-6736(05)67151-6, https://www.researchgate.net/publication/7229202_Homeopathy_and_The_Lancet

Zhang, X. (2001): *Legal Status of Traditional Medicine and Complementary/Alternative Medicine: A Worldwide Review*. World Health Organization. Geneva, Switzerland: Traditional Medicine
World Health Organization, <http://apps.who.int/medicinedocs/pdf/h2943e/h2943e.pdf>

URL1: <https://web.archive.org/web/20070808051016/http://altmed.creighton.edu/Homeopathy/history.htm>